

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний

Кафедра психології і педагогіки

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна ВіктимологіяОсвітньо-професійна програма ПсихологіяРівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Антонова Зінаїда Олександрівна
Профайл викладача	http://psy.khnu.km.ua/1134-2/
Е-майл викладача(ів)	shvedzina@ukr.net
Контактний телефон	+380673608969
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=2523
Навчальний рік	2020-2021
Консультації	Очі: понеділок, 5-а пара, 3-405а он-лайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Характеристика дисципліни

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни		Кількість годин						Форма семестрового контролю			
					Аудиторні заняття				Індив. робота студента	Самостійна робота студента, в т.ч. РС			Курсовий проект	Курсова робота
			Кредити ЄКТС	Години	Всього	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття						
Денна	4	8	4,0	60	60	30	30			60			Залік	Іспит

Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна «Віктимологія» сприяє формуванню у студентів теоретичних знань та практичних умінь і навичок вирішення професійних завдань в умовах кризових ситуацій. Знання, розуміння та впровадження принципів, методів, форм організації процесу кризового консультування та діагностики особи, яка опинилася у кризовій ситуації та має віктимологічні прояви у поведінці студентам у майбутній професійній діяльності надавати висококваліфіковану психологічну допомогу цим категоріям клієнтів, показувати навички самостійної роботи, дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни – формування у студентів основ теоретичних знань з віктимології, вивчення основних понять віктимології, розвиток уміння застосовувати отримані знання у власній професійній діяльності.

Завдання дисципліни: забезпечити засвоєння основних віктимологічних понять; вивчити загальнонаукові і віктимологічні методи і методики дослідження; розвивати практичні навички в організації і проведенні міроприємств по віктимологічній профілактиці; сформувати вміння застосовувати віктимологічні знання при вирішенні завдання підвищення власних захисних можливостей.

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: *вміло використовувати* понятійний апарат у професійній діяльності; *розробляти* програми віктимологічної профілактики; *розробляти* рекомендації щодо роботи практичного психолога з жертвами; *планувати* проведення реабілітаційних заходів; *проводити* психодіагностичне обстеження віктимної поведінки; надавати психологічну допомогу.

Тематичний план дисципліни і календар його виконання

№ тижня	Тема лекції	Тема лабораторного заняття	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
1	Загальні питання віктимології	Поняття і сутність віктимології.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[1] с. 6- 15; [2] с. 5- 10; [3] с. 13- 65; [4] с.228-263; [5]с.42-73; [6] с.7-10.
2	Чинники віктимної поведінки особистості	Чинники віктимної поведінки особистості	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[1] с. 6- 15; [2] с. 5- 10; [3] с. 13- 65; [4] с.228-263; [5]с.42-73; [6] с.7-10.
3	Типи жертв і види віктимності	Типи та класифікації жертв.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[2] с. 70-81; [3] с. 17-20; [4] с. 124-140
4	Психологічна травма та її наслідки	Психологічна травма.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[2] с. 70-81; [3] с. 17-20; [4] с. 124-140
5	Посттравматичні стресові розлади	Посттравматичні стресові розлади.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[2] с. 86-89, [12] с. 52-55, [14] с. 31-35, [19] с. 91-98
6	Описові характеристики соціальних та ігрових ролей «жертви»	Характеристики соціальних та ігрових «жертв».	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[1]с.269-291; [3]с.80-98; [4]с.14-111; [5]с.22-39; [15] с.33-51;[19]с.15-21
7	Класифікація захисних механізмів та копінг-стратегій поведінки	Види копінг-стратегій.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[1]с.269-291; [3]с.80-98; [4]с.14-111; [5]с.22-39; [15] с.33-51;[19]с.15-21
8	Кримінальна віктимологія	Характеристики кримінальної віктимології.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[2] с. 92-99; [4] с. 111-124; [5] с. 90-134
9	Віктимологія тероризму	Віктимологія тероризму.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[2] с. 92-99; [4] с. 111-124; [5] с. 90-134

10	Віктимологія насильства	Види насильства	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[3] с.45-62 ; [4] с.15-40; [6] с.96-115; [10] с. 100-130
11	Віктимологія адиктивної поведінки	Види адиктивної поведінки.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[3] с.45-62 ; [4] с.15-40; [6] с.96-115; [10] с. 100-130
12	Різновиди психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях	Психологічна допомога людям у складних життєвих ситуаціях.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[2]с.16- 76; [3]с.82-95; [4]с.110-196; [5]с.110-176; [8]с.2-96; [10]с.15-82
13	Кризове консультування і психотерапія	Екстрена психологічна допомога	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[2]с.16- 76; [3]с.82-95; [4]с.110-196; [5]с.110-176; [8]с.2-96; [10]с.15-82
14	Консультування і психотерапія жертв насилля	Консультування та психотерапія жертв насилля	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[3] с.12-24; [4] с.281-312; [5]с.134-149; [9] с. 52-180; [20] с.81-111
15	Консультування і психотерапія залежностей	Консультування та психотерапія та залежних клієнтів.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	4	[2] с. 16- 76; [4] с. 470-782; [5] с. 110- 176; [11] с.15-82; [20] с. 12- 96.

Політика дисципліни.

Організація освітнього процесу з дисципліни відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітньої програми та навчальному плану. Студент зобов'язаний відвідувати лекції і лабораторні заняття згідно з розкладом, не запізнюватися на заняття, практичні завдання виконувати відповідно до графіка. Пропущене лабораторне заняття студент зобов'язаний опрацювати самостійно у повному обсязі і відзвітувати перед викладачем не пізніше, ніж за тиждень до чергової атестації. До лабораторних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набутті особою знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок перезарахування результатів навчання у ХНУ (<http://khnu.km.ua/root/files/01/06/03/006.pdf>). Виконуючи самостійну роботу з дисципліни, студент має дотримуватися політики доброчесності. У разі наявності плагіату він отримує незадовільну оцінку і має виконати завдання за новою темою.

Критерії оцінювання результатів навчання.

Оцінювання академічних досягнень студента здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за інституційною чотирибальною шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з урахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти визначаються відповідно до структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт.

Оцінювання студентів денної форми навчання складається з таких елементів: робота в групі, тестовий контроль, самостійна робота (домашні завдання), семестровий контроль (іспит). Студент, який набрав позитивний середньозважений бал за поточну роботу, але не здав семестровий контроль (іспит), вважається невстигаючим.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів денної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота		Самостійна робота	Семестровий контроль
РГ	ТК	Домашні завдання	Іспит
Т: 1-15	Т: 1-7, 8-15	Т: 1-15	1
ВК: 0,1	0,3	0,2	0,4

Умовні позначення: РГ – робота в групі; ТК – тестовий контроль; Т – тема; ВК – ваговий коефіцієнт.

Пропущене заняття студент зобов'язаний відпрацювати у встановлений викладачем термін, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичного навчання у семестрі.

Оцінювання студентів заочної форми навчання складається з таких елементів: усне опитування, контрольна робота і семестровий контроль (іспит).

Критерії оцінювання за видами робіт

Домашні завдання

Оцінювання знань студентів під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і у письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення роботи. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві-три несуттєві <i>помилки</i> .
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента має будуватися на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві-три <i>несуттєві помилки</i> .
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і <i>суттєві помилки</i> у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

Тестовий контроль

Тестування відбувається у Модульному середовищі для навчання ХНУ. Студент може пройти тест письмово за умови здачі заборгованості або відсутності технічних можливостей для комп'ютеризованого проходження тесту.

На тестування відводиться 15 хвилин. Правильні відповіді студент записує у талоні відповідей. Для кожної теми, що виноситься на тестовий контроль, розроблений окремий тестовий блок, що містить 10 завдань. Вірна відповідь за кожне завдання в один бал. Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, наведена у таблиці.

Сума балів за тестові завдання	0–4	5–6	7–8	9–10
Оцінка за 4-бальною шкалою	2	3	4	5

При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Семестровий контроль (іспит)

Семестровий контроль (іспит) відбувається у письмовій формі. Після перевірки письмової роботи викладач може запитати студента про зміст тої чи іншої відповіді.

Екзаменаційний білет складається з таких елементів: два теоретичних питання, п'ять тестових завдань та одне завдання практичного характеру. Кожне завдання оцінюється за чотирибальною інституційною шкалою. Узагальнена оцінка за іспит виводиться як середньоарифметичне з усіх завдань та округлюється відповідно до інституційної шкали.

Оцінювання теоретичних завдань. При оцінюванні беруться до уваги наступні критерії: правильність, повнота, глибина та усвідомленість відповіді, а також послідовність викладення відповіді, вміння формулювати та викладати думки, аргументувати свою позицію.

Критерії оцінювання теоретичних завдань

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі, грамотно, логічно і обґрунтовано відповів на поставлені теоретичні питання, вміло використовуючи понятійний апарат. При відповіді допустив дві-три несуттєві похибки.
Добре	Зміст питань розкрито повно, показано володіння понятійним апаратом і фаховою термінологією; виклад відповіді грамотний, але твердження не завжди обґрунтовані, у змісті і формі питань є окремі неточності, нечіткі формулювання тощо. Студент у відповіді допустив дві-три несуттєві помилки.
Задовільно	Зміст питань розкрито неповно. Виявлено знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією. Відповідь будується на рівні репродуктивного мислення, слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді.
Незадовільно	Зміст питань не розкрито. Виявлено розрізнені, безсистемні знання, допущені суттєві помилки у визначенні понять, перекручено їх зміст, виклад матеріалу хаотичний.

Оцінювання тестового завдання. Тестове завдання передбачає репродуктивне відтворення знань шляхом відбору правильної відповіді із запропонованих. Завдання не передбачають виходу за межі чітко окресленого кола понять і допускають лише одну правильну відповідь. За кожен правильну відповідь нараховується один бал. Максимальна кількість балів за тестове завдання – 5.

Відповідність кількості балів за тестове завдання оцінці за інституційною шкалою

Сума балів за тестові завдання	0-2	3	4	5
Оцінка за інституційною шкалою	2	3	4	5

Оцінювання практичного завдання. Професійна спрямованість практичного завдання передбачає вміння творчо застосовувати набуті знання та навички, передбачати та вирішувати проблемні ситуації, які можуть зустрітись в майбутній професійній діяльності.

Критерії оцінювання практичного завдання

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент повно і правильно, грамотно і логічно відповів на питання практичного завдання, використовуючи теоретичні знання, написав детальні і обґрунтовані висновки. У відповіді допустив дві-три несуттєві похибки.
Добре	Студент повно і правильно відповів на питання практичного завдання, використовуючи теоретичні знання, написав правильні, але недостатньо детальні і недостатньо обґрунтовані висновки. У відповіді допустив дві-три несуттєві помилки.
Задовільно	Студент неповно відповів на питання практичного завдання, у відповіді допустив неточності і суттєві помилки. Разом з тим набув навичок, необхідних для виконання практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання.
Незадовільно	Студент не відповів або відповів неправильно на питання практичного завдання, не зміг використати теоретичні знання при вирішенні практичних завдань.

Підсумкова оцінка за семестр згідно з інституційною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до Електронного журналу. При цьому за інституційною шкалою ставиться відповідна оцінка, а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом кількості балів відповідно до таблиці співвідношення.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Інституційна оцінка, критерії оцінювання	
A	4,75 – 5,00	5	Відмінно – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь і навичок.
B	4,25 – 4,74	4	Добре – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками.
C	3,75 – 4,24	4	Добре – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками.
D	3,25 – 3,74	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією.
E	3,00 – 3,24	3	Задовільно – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання.
FX	2,00 – 2,99	2	Незадовільно – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни.
F	0,00 – 1,99	2	Незадовільно – необхідна серйозна робота і повторне вивчення дисципліни.

Питання для підсумкового контролю з дисципліни

1. Поняття та сутність віктимології.
2. Основні функції віктимології.
3. Чинники віктимної поведінки особистості.
4. Типи жертв і види віктимності.
5. Психологічна травма та її наслідки.
6. Характеристики соціальних ролей «жертви».
7. Характеристики ігрових ролей «жертви».
8. Ознаки маніпуляції.
9. Класифікація захисних механізмів.
10. Класифікація копінг-стратегій.
11. Поняття ПТСР.
12. Індивідуальна вразливість та психологічні наслідки травми.
13. Дисоціація і ПТСР.
14. Методи діагностики ПТСР.
15. Вбивства і заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю.
16. Хуліганство.
17. Крадіжки.
18. Шахрайство.
19. Розбій, грабіж, вимагання.
20. Психологія терористів.
21. Психологія взаємодії терористів із заручниками.
22. Психологія заручників.
23. Психологія ведення переговорів з терористами.
24. Екстрена психологічна допомога.
25. Кризова інтервенція.
26. Психотерапія посттравматичного стресового розладу (ПТСР).
27. Насильство: види і форми.
28. Фази розвитку насильства.
29. Насильство над дітьми.
30. Домашнє (сімейне) насильство.
31. Згвалтування.
32. Насильства в школах.
33. Мобінг.
34. Адиктивна поведінка: концепції та моделі.
35. Деструктивні культури.
36. Наркоманія.

37. Алкогольна залежність.
38. Комп'ютерна залежність.
39. Ігрова залежність.
40. Порушення харчової поведінки.
41. Співзалежність.
42. Види психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.
43. Психологічний супровід як найбільш ефективний метод роботи з жертвами.
44. Консультування і психотерапія жертв насилля.
45. Консультування і психотерапія залежностей.

Рекомендована література

Основна література

1. Андронникова О.О. Виктимное поведение подростков: факторы возникновения и профилактика: монография / О.О. Андронникова. – Новосибирск: НГИ, 2005 – 300 с.
2. Вакуліч Т.М. Психологія віктимної поведінки : навч. посіб. / Т.М. Вакуліч. – К. : Наук.світ, 2009. – 152 с.
3. Гарькавец С.О. Віктимологія : навч. посібник / С.О. Гарькавец. – Луганськ, Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 116 с.
4. Малкина-Пых И.Г. Виктимология. Психология поведения жертвы / И.Г. Малкина-Пых. – М.: Эксмо, 2010. – 864с.
5. Одинцова М.А. Многоликость жертвы или немного о великой манипуляции/М.А.Одинцова. – Флинта, 2010. – 256 с.
6. Ривман Д.В. Кримінальна віктимологія / Д.В. Ривман. – СПб.: Питер, 2002. – 304с.
7. Христенко В.Е. Психология жертвы: Учебное пособие / В.Е. Христенко. – Харьков:Комсум, 2001. – 256с.

Додаткова література

8. Андронникова О.О. Причины виктимизации детей в семье: аспекты профилактики / О.О. Андронникова. – М.: ВЛАДОС, 2011. – 102 с.
9. Вайсс Дж. Как работает психотерапия: Процесс и техника / Дж. Вайсс; пер. с англ. А.Б. Образцова. — М.: Независимая фирма “Класс”, 1998. — 240 с.
10. Войтенко С. Г. Кримінологічне дослідження віктимності потерпевших. / С. Г. Войтенко. - Белгород: Белгор. юрид. ин-т МВД РФ, 2000. - 243 с.
11. Емельянова Е. В. Кризис в созависимых отношениях. Принципы и алгоритмы консультирования / Е. В. Емельянова. — СПб.: Речь, 2004. — 368 с.
12. Квашиш В. Е. Основы виктимологии / В. Е. Квашиш. - М., 1999. - 278 с.
13. Малкина-Пых И.Г. Психология поведения жертвы / И.Г. Малкина-Пых. – М.: Эксмо, 2006. – 1008с.
14. Ривман Д.В. Виктимология / Д.В. Ривман, В.С. Устинов. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2000. – 332 с.
15. Тарабрина Н. В. Психология посттравматического стресса / Н. В. Тарабрина. - М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. – 304 с.
16. Туляков В.А. Виктимология (социальные и кримінологічні проблеми) / В.А. Туляков. — Одесса: Юридическая Литература, 2000. — 336 с.
17. Палубинский В.И. Виктимологические аспекты профилактики преступлений / В.И. Палубинский. – М.: Изд-во юр. лит., 1980. – 668 с
18. Психология посттравматического стресса. Часть 1. Теория и методы. Практическое руководство / под ред. Н.В. Тарабриной. М.: Когито-Центр, 2007. – 208 с.
19. Психология посттравматического стресса. Часть 2. Бланки методик (комплект из 5 книг). Практическое руководство / под ред. Н.В. Тарабриной. М.: Когито-Центр, 2007. – 400 с.
20. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю : навчальний посібник / наук. ред. та керівник проблем. групи – Л. М. Вольнова. – К. , 2012. – 275 с.